

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN OKULDAKİ ŞİDDET ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ

PRIMARY SCHOOL TEACHERS VIEWS of VIOLENCE IN SCHOOLS

Doç. Dr. Zühal ÇUBUKÇU

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü
zuhal_cubukcu@hotmail.com

Arş. Gör. Ayşe DÖNMEZ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü
aysedonmez@ogu.edu.tr

Öz

Şiddet konusu tüm boyutları ile son günlerde hem medyayı hem de toplumsal sorumluluklarımızı yerine getirme açısından kişileri meşgul eden bir konu haline geldi. Şiddet toplumda genel olarak küçük bir sorun olarak algılanırken son dönemlerde şiddetin değişen yüzü, artık hem anne-babaları hem eğitimcileri hem de toplumun genelini kaygılandırarak bir boyuta ulaştı. Bu çalışmada ilköğretim okullarındaki şiddet kavramı irdelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın amacı; ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okuldaki şiddet üzerine ilgili görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaçla araştırma, nitel araştırma yöntemleri benimsenerek desenlenmiş ve Eskişehir il merkezinde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan 20 öğretmenle yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; öğretmenler şiddeti fiziksel şiddet, sözel şiddet, psikolojik şiddet şeklinde tanımlamışlardır. Okulda şiddet deyince, öğretmenlerin şiddet tanımlarından farklı olarak okul eşyalarına zarar verme gibi olan kurumsal şiddette görüşler arasında belirtilmiştir. Okulda yaşanan şiddet davranışlarının türlerini ise kavga, tehdit ve küfür olarak ifade ederken, şiddet olaylarının en fazla 7. sınıflarda öğrenci-öğrenci arasında yaşandığını belirtmişlerdir. Ayrıca okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini çoğunlukla aileden kaynaklanan sebeplere bağlamaktadırlar.

Anahtar Sözcükler: Şiddet, okulda şiddet, ilköğretim.

Abstract

In recent days violence has become a subject that occupied us with all aspects of fulfilling our responsibilities in terms of both the media and the public. Generally in society violence was perceived as a minor problem in recent years but the changing face of violence, now both parents, educators also big part of community worry about this. In this study violence in primary schools is investigated. The purpose of this research is to present the primary school teachers' views of violence in schools. For this purpose, in the research, qualitative research methods were used and semi-structured interviews were conducted with 20 teacher who work in the city center Eskişehir primary schools. According to the result of the research, teachers defined violence as physical violence, verbal violence and psychological violence. Unlike the violence definitions' of teachers, they indicated school violence such as damage to possessions of the school and expressed opinions about institutional violence. They express types of violent behavior at school as fighting, threatening and swearing and violence is seen more often in the 7th stated students between student in classes. Also teachers often consider the causes of the violence in schools due to reasons coming from the family.

Keywords: Violence, violence in schools, primary school.

1. GİRİŞ

Yaşamakta olduğumuz dünya, sürekli bir değişim içindedir. Gelişen teknoloji yaşamımızı kolaylaştırdığı gibi, alışkanlıklarımızı, yaşam tarzlarımızı etkilemekte, yeni fırsatlar ve kolaylıklar sağlamakla beraber bazı tehditlerde oluşturmaktadır. Eğitim olanakları artmakta, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak için toplumlar çaba harcamaktadır. Bu ve buna benzer olumlu gelişmelerin yanı sıra, geçmişte de var olan, ancak günümüzde ortaya çıkış ve uygulanış açısından farklılıklar gösteren şiddet, eğitim alanında çok önemli bir problem olarak göze çarpmaktadır.

Şiddet; insanın varoluşundan günümüze kadar uzanan süreçte çeşitli sorunların, çatışmaların sebebi ya da sonucu olarak gelişen bir sosyal durum, acı bir gerçektir. İnsanoğlunun doğasında var olan ve bastırılmış bir davranış biçimi olan şiddet, sahip olunan güç ya da kudretin yaralanma ya da kayıp ile sonlanma olasılığı yüksek bir biçimde bir başka insana, kendine, bir başka gruba ya da bir topluma karşı tehdit yoluyla ya da bizzat uygulanmasıdır (Subaşı & Akın, 2006). Şiddet olgusunun ele alınış biçimine, ele alındığı bilim dalının bakış açısına, toplumsal ve tarihsel koşullara göre farklı tanımları yapılmıştır (Tor & Sargın, 2005). Günümüzde artan etkisi ile birçok sosyal bilimcinin araştırma konusunu oluşturmaktadır. Sosyal bilimlerde şiddet, çeşitli boyutlarıyla ele alınmaktadır. Sorunun ele alınışında saldırganlık ve şiddet kavramlarına farklı anlamlar yüklenerek tanımlar yapılmıştır. Şiddet, çok yönlü bir olgu olduğundan farklı biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Bu nedenle psikolojik, ahlaksal, siyasal, ekonomik ve hukuksal yönleriyle değişik açılardan ele alınabilir (Kocacık, 2001). Dünyada şiddet hakkında çok çeşitli araştırmalar yapılmasına karşın, şiddet somut çözüm bulunamayacak kadar karmaşık bir problemdir. Şiddet olgusu farklı araştırmacılar tarafından değişik biçimlerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalarda şiddetin fiziksel güç kullanımı, vurma, yaralama, fiziksel zarar verme (Anderson & Bushman, 2002; Michaud, 1991) gibi özellikleri ile bağlantısını ortaya koyan tanımlamalar çoğunluktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından şiddet kişinin kendisine, bir başkasına ya da bir gruba karşı, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişme geriliği ya da ihmal ile sonuçlanan (ya da sonuçlanma olasılığı yüksek olan) kasıtlı güç kullanımı ya da güç kullanma tehdidi olarak tanımlanmaktadır. Steinmetz (1986)'e göre şiddet, bir bireyin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenirilmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekildeki davranış biçimidir (Türk Eğitim-Sen, 2005). Holmes (1981)'a göre, şiddet, verimsiz bir sistemin harcanmış enerjisidir. Birbirine karşılıklı bağımlı olan sistemler verimli bir biçimde işlemezse şiddet ortaya çıkar (Türk Eğitim-Sen, 2005).

Şiddet, kelime anlamı olarak, insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve manevi olumsuzluğu dile getirmektedir. Bu olumsuzluğun temelinde ise dikkatimizi çeken iki kavramdan biri güç, diğeri ise saldırganlıktır. O halde şiddet kavramının daha iyi anlaşılması için güç ve saldırganlık kavramlarının da açıklanması gerekmektedir (Ayan, 2006). Güç, bir olaya yol açan her türlü devinim olarak tanımlanabilir (Ayan, 2006). Saldırganlık ise öfke, düşmanlık, rekabet,

engellenme, korku gibi durumlardan kaynaklanan ve karşısındakine zarar vermeyi, onu durdurmayı, ona engel olmayı ya da kendini korumayı hedefleyen; fiziksel, sözel ya da sembolik her türlü davranıştır (Avcı, 2006).

Anderson ve Bushman (2002)'a göre ise şiddet bir saldırganlık biçimidir. Saldırganlık, genel olarak zarar verici davranışa işaret etmekle birlikte, çeşitli alt tiplerine göre sınıflandırılarak tanımlanmaktadır. Saldırganlığın yaygın olarak ele alınan alt bir sınıflandırma şekli, ilişkisel saldırganlığa karşı açık saldırganlık ayrımıdır. İlişkisel saldırganlık, bir çocuğun arkadaş ilişkileri ve bir gruba dâhil olmasıyla ilişkili duygularına zarar vermeyi amaçlayan davranışlara işaret ederken, açık saldırganlık, fiziksel saldırganlık, sözel tehditler ve gözdağı verme aracılığıyla zarar vermeye yönelik davranışları içermektedir (Crick & Grotpeter, 1995). Saldırganlık, diğer kişiye karşı yöneltilen, zarar verme amacı ile gerçekleştirilen herhangi bir davranıştır. Aynı zamanda saldırganlık davranışı gösteren kişi, davranışın zarar vereceğine inanmak zorundadır ve saldırılan kişinin, kendisine yöneltilen davranıştan kaçınmasına neden olmalıdır.

Hem şiddet durumlarını, hem de şiddet eylemlerini açıklayan bir tanıma göre şiddet, karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçı doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin bir veya bir kaçının bedensel bütünlüğüne, mallarına, simgesel, sembolik ve kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranmasıdır (Michaud, 1991).

Şiddet hem psikolojik hem de toplumsal bir sorundur. Gençlerin toplumsal yaşamdan soyutlanması, kent yaşamına uyum gösterememesi, boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının ve olanaklarının olmaması, işsizlik, ekonomik imkânsızlıklar gibi birçok faktör şiddetin kaynağını beslemektedir. Şiddetin öğrenilen bir davranış olması nedeniyle anne ve babaların, öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve medyanın şiddet üzerindeki etkisi kaçınılmaz bir gerçektir.

Medya şiddetin kaynakları açısından önemli bir yere sahip olan ve her geçen gün etkisi artarak devam eden bir faktördür. Yapılan çeşitli çalışmalar bu etkiyi ortaya koymaktadır. Akbaba, Güneri ve Baker (2006)'ın yaptıkları çalışmada, ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin şiddete yönelik davranışlarının nedenleri arasında son yıllarda yaygınlaşan cep telefonları, chat odaları, messenger gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin rolü olduğunu ve öğrencilerin birbirlerine gönderdikleri mesajlarla şiddetin kıvılcımının atıldığı, böylece şiddetin ders aralarında veya dışarıda devam ettiği bulunmuştur.

Şiddet, genel olarak incitme ya da taciz etmek amaçlı olarak fiziksel gücün kullanılması olarak tanımlanmakla birlikte ayrıca, “hiddetli duygu ya da onu ifade etme ya da yoğun kavgacı ya da kızgın ve sıklıkla yıkıcı hareket ya da güç” ya da “çarptırma, ihlal etme ya da önemli konulara saygısızlık etme yoluyla incitme” biçiminde de tanımlanmaktadır (Korkut, 2004). Şiddet, en kısa anlamıyla, insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen sert ve acı verici bir davranışı ifade eder

(Ünsal, 1996). Kökeni söz konusu olduğunda bilimsel araştırmalarda ve özellikle de psikoloji ve sosyal psikolojide, şiddet yerine ifade edilen kavram genellikle “saldırganlık” tır. Şiddet, daha çok davranışın kendisini tanımlamak için kullanılmasına karşılık, saldırganlık ise daha çok bir ruh halini ifade eder. Bu nedenle, şiddet konusunu saldırganlık temelinde ele almak, hem iki olgunun ilişkisi ve hem de mantıksal gelişme açısından doğru bir yaklaşım olacaktır (Korkut, 2004).

Zorbalık ise saldırganlığın bir formudur. İncitmeye ya da rahatsız etmeye yönelik, zaman içinde tekrarlayan ve daha güçlü biri ile daha güçsüz biri arasında bir güç dengesizliği içinde gelişen bir davranış olarak tanımlanabilir. Ad takma, dalga geçme, sözel olarak tehdit etme, vurma, dışlama, hakaret etme, küçük düşürme, kasıtlı olarak kurbanın eşyalarına zarar verme, korkutarak para ve eşyalarını alma zorbalık davranışlarından bazılarıdır (Pişkin, 2002).

Şiddeti toplumun genelinde algılandığı gibi fiziksel zarar olarak tanımlamak oldukça sınırlı kalmaktadır. Uygulanışına göre şiddet; fiziksel, duygusal, ekonomik, ihmal ve istismar olarak gruplandırılabilir (Koç, 2006):

1. *Fiziksel Şiddet:* Bireyin itaati ve disiplini sağlama, cezalandırma ya da öfke boşaltma amacı ile şiddet uygulayarak çocuğa bir zarar verilmesidir. Bu dövülme, yanma, ısırılma vb. yollarla olabilir. Sadece dayak değil, çocuğu yaralayan, vücudunda iz bırakan, kaza dışındaki her türlü eylem fiziksel şiddettir.
2. *Duygusal Şiddet:* Çocuğa duygusal olarak zarar veren psikolojisini bozan her türlü eylem ya da eylemsizliktir. Reddetme, yalnız bırakma, aşırı koruma, aşırı hoşgörü, baskı, sevgiden ve uyarandan yoksun bırakma, sürekli eleştiri, aşağılama, tehdit, korkutma, yıldırma, suça yöneltme, suçlama, yok sayma, çocuğun yaşına ve özelliklerine uygun olmayan beklentiler içinde olma, çocuğu aile içi uyuşmazlıklarda taraf tutmaya zorlama, aile içi şiddete tanık etme vb. davranışlar duygusal şiddettir.
3. *Ekonomik Şiddet:* Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalışması veya çalıştırılması ekonomik şiddettir.
4. *Çocuk İhmali:* Çocuğun beslenme, barınma, giyim, temizlik, oyun, eğitim, güvenlik, sevilme ve sağlık hizmetini sağlama görevinin reddedilmesi ya da yerine getirilmemesidir (Alkan, 2007).

Meyer ve Farrell (1998) bir araştırmasında dört tip şiddetten söz etmektedir: Durumsal, ilişkisel, yağmacı ve psikopatolojik şiddet. Bu şiddet şekilleri şiddetin oluşmasına katkıda bulunan faktörler, risk altındaki nüfus ve en etkili olduğu kabul edilen girişim tipleri açısından birbirlerinden ayrılır:

1. *Durumsal Şiddet*: Fakirlik, alkol ve uyuşturucu madde kullanma, akran baskısı ve silahlara kolaylıkla ulaşma gibi özel durumsal faktörler sonucu gelişir.
2. *İlişkisel veya Kişilerarası Şiddet*: Adölesan nüfusun büyük bir bölümünü etkiler, ilişki içinde bulunan bireyler arasındaki kişilerarası tartışmalardan doğar.
3. *Yağmacı Şiddet*: Anti sosyal davranış şeklinin bir parçası olarak veya kazanç sağlamak için suç işlenmesidir.
4. *Psikopatolojik Şiddet*: Diğer şiddet tiplerinden daha çok uç (aşırı) ve tekrarlayıcı olmaya eğilimlidir ve ağır psikolojik incinme ve sinir sistemi bozuklukları sonucu ortaya çıkar (Uysal, 2003).

Okulda Şiddet

Yaşamın her alanında farklı şiddet türleriyle karşılaştığımız üzere şiddet eğitim kurumlarında da karşımıza çıkmaktadır. Okullarda şiddet olgusu sadece ülkemize özgü bir durum değildir. Okullarda meydana gelen şiddet olaylarının diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de son yıllarda bir artış gösterdiği görülmektedir. Okullarda görülen şiddet olaylarının hem eğitim-öğretim etkinliklerini, hem de geniş bir çerçevede bireyin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyeceği dikkate alındığında, konunun önemi açıkça ortaya çıkmaktadır (Terzi, 2007).

Okulda şiddet davranışları fiziksel yaralama, psikolojik baskı ve mülke zarar verme gibi birçok kasıtlı davranışı kapsar. Bu olaylar sıklık ve şiddet bakımından değişen davranışları da içerebilir. Bunlar; cinayet, silah kullanma, cinsel taciz, kavga, zorbalık, sözlü tehdit ve gözdağı verme, dayak, çete grupları, okul yolunda fiziksel veya lafla taciz şeklindedir (Astor & Meyer, 2001). Okulda şiddeti etkileyen faktörleri: kişilik bozukluğu, dürtüsellik ve hiperaktivite, psikiyatrik rahatsızlıklar, saldırganlık ve madde bağımlılığını kapsayan kişisel faktörler; aile içi şiddet, çocuk istismarı ve reddi, ailenin madde kullanımı, etkili olmayan çocuk yetiştirme tarzları, evlilik çatışmaları ve aile içi bağların zayıf olmasını kapsayan ailesel faktörler; anti sosyal arkadaş grubu, düşük okul bağlılığı, akademik başarısızlık, büyük okul, çete grupları, izolasyon, akran reddi ve zorbalığını kapsayan akran grubu ve okul faktörü; güç, medyadaki şiddet görüntüleri, silaha kolay ulaşma, cinsiyet rolüne yönelik önyargılar ve kültürel normları kapsayan sosyal ve çevresel durumsal faktörler şeklinde beş ana grupta toplamak mümkündür (Verlinden, Hersen & Thomas, 2000).

Okullarda meydana gelen şiddet olaylarının önlenmesi için öncelikle şiddete yol açan etmenlerin kaynağının tespit edilmesi ve çözüm yollarının bu yönde üretilmesi gerekmektedir. Etkili bir eğitim-öğretim ortamı aynı zamanda güvenli bir ortam olmalıdır. Bireyin kendisini güvende hissetmediği ortamlarda etkili bir öğretim ve öğrenmenin gerçekleştirilmesi çok zordur.

Okulda şiddet, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de üzerinde durulması gereken bir konu haline gelmiştir. Bu durum eğitimcilerin, öğrencilerin, ailelerin ve ilgili diğer birey ve kurumların şiddetin kaynağı, nedenleri ve etkileri konusunda bilgilendirilmesi gereğini doğurmuştur. Okul çağındaki çocuk ve ergenlerde görülen saldırganlık ve şiddet sorunu, okullarda görev yapan yönetici, öğretmen ve psikolojik danışmanları, çocuk ve ergen ruh sağlığı alanında çalışan uzmanları ve kanun koyucuları söz konusu problemleri anlamaya yönelik çabalar sergilemeye yöneltmiştir. Böylelikle okulların, küçük çocuklar için güvenli bir ortam olarak düzenlenmesi gereksinimi doğmuştur.

Johnson ve Johnson (1995)'a göre; ilk bakış açısı okulun görevini öğrencileri kurtarma ve şiddeti önlemek olarak görür. Okullar, saldırganlığın nasıl ele alınacağı ile ilgili yeni bir program ile kendilerini yeniden yapılandırmalıdır. Buna ilave olarak öğretmenlerin eğitimi için özel programlar kullanılabilir. Bu bakış açısı, şiddet eylemleri veya rahatsız edici davranışlarda bulunan öğrencileri okuldan uzak tutmayı veya onları sınıf dışına atmayı değil, onları yönlendirmeyi ve şiddet olaylarından uzak tutmayı önermektedir. Buradaki temel yaklaşım “her ne olursa olsun öğrencilerimizden vazgeçmemeliyiz” şeklinde özetlenebilir.

Okullarda artan şiddet olaylarından dolayı, günümüzde okulların tamamen çocukların güvenli bir biçimde eğitim ve sosyal bakımdan gelişebildikleri yerler olduğu söylenemez. Bugün öğrencilerin çoğu, okulda fiziksel güvenlikleri ile ilgili kaygı duymaktadır (Walker & Walker, 2000). Öğretmenin dayanın etkin bir disiplin yöntemi olduğuna ilişkin inancı, çocuğun evde olduğu kadar okulda da fiziksel istismarla karşılaşmasına yol açmaktadır. Çocuğun eğitiminde dayanın yararlı olduğu geleneksel olarak da kabul görmektedir. “Öğretmenin vurduğu yerde gül biter”, “Eti senin kemiği benim” gibi özdeyişlerimiz toplumun öğretmene bu hakkı tanıdığını vurgulamaktadır (Beyazova & Şahin, 2001).

Okullardaki şiddetin bir diğer boyutu ise çocukların diğer çocuklara uyguladığı şiddettir. Pişkin (2002) tarafından, “yaşça daha büyük ya da fiziksel olarak daha güçlü olan öğrencilerin kendilerinden daha güçsüz olan çocukları hırpalaması, eziyet etmesi ve rahatsız etmesi” olarak tanımlanan “okul zorbalığı” kavramı, okul bileşenlerinden öğrencilerin birbirlerine yönelik şiddetini ele almaktadır. Bu kavram içinde dövme, tokat atma, itme, çekme, dürtme, korkutma, alay etme, kızdırma, kötü isim takma, hakaret etme ve küçük düşürme gibi edimleri içermektedir. Çocuklar arasında şiddette hazırlayıcı etmenler daha önce kendisinin şiddetle karşılaşmış olması, gerçekleşmeyen umutlar, düş kırıklıkları, oç alma duyguları, paylaşılamayan öfke, anti sosyal kişilik ve madde bağımlılığıdır. Bu tip şiddet tek bir öğrencinin bireysel şiddeti olabileceği gibi, bu kişilik özelliklerine sahip birden fazla öğrencinin bir araya gelerek çeteler oluşturması ile de ortaya çıkabilir. Bu çocuklar bu yolla kendilerini daha güçlü hissedebilir, yaptıklarından zevk alabilir ya da diğerlerinin bunu hak ettiğini düşünebilirler (Tural, 2006).

Olumlu ve şiddetin olmadığı bir okul ortamının oluşturulması için dört adım önerilmektedir: Okulun öz değerlerinin tanımlanması, değerlere bağlı olarak kurallar ve sonuçlar oluşturulması, değerleri modelleme ve bu değerlere uyumlu olmayan müdahalelerin ortadan kaldırılmasıdır (Curwin & Mendler, 1997; Akt: Orpinas & Horne, 2006).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okuldaki şiddet üzerine ilgili görüşlerini ortaya koymaktır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, sosyal bilimlerin ilgi alanını oluşturan sosyal gerçeklikle fen bilimlerinin ilgi alanlarını oluşturan fiziksel gerçekliği birbirinden ayırmaktadır. Fiziksel gerçekliğin kişisel yorumlardan bağımsız olduğu kabul edilirken sosyal gerçekliğin bir ölçüde de olsa, kişisel yorumlarla olduğu öne sürülmektedir. Bu nedenle sosyal gerçekliğin nesnellik kadar öznellik de içerdiği ve her bireyin algılayış biçimine bağlı olarak farklılaştığı; dolayısıyla sosyal verilerin ancak yorumlandıkları zaman değer kazandığı kabul edilmektedir (Ersoy, 2009).

Nitel araştırma özellikle olgu ve olayları doğal çevre içerisinde tespit etmeyi amaçlamakta ve araştırma bulgularının genellenmesi yerine çalışılan durumla ilgili gerçeğe ulaşmaya çalışmaktadır (Ekiz, 2004; Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel araştırma desenlerinden durum çalışması ise, güncel bir olgunun gerçek şartlar altında derinliğine, bütüncül bir yaklaşım içerisinde araştırılmasıdır (Yin, 2003). Bu araştırmada ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin şiddetle ilgili görüşlerini ortaya koymak amaçlandığı için, araştırmanın amacına paralel olarak nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Eskişehir il merkezindeki 10 ilköğretim okulunda görev yapan 20 öğretmen oluşturmuştur. Çalışma grubundaki, öğretmenlerin 14'ü erkek, 6'sı kadındır. Mesleki kıdemleri 4 yıl ile 35 yıl arasında değişmekte ve ilköğretim ikinci kademe branş öğretmenlerinden oluşmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemleri içinde yer alan "kolay ulaşılabilir durum örnekleme" kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumdur (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun ön

uygulanması için literatüre dayalı olarak görüşme soruları hazırlanmıştır. Görüşme formu 3 alan uzmanına sunulmuştur. Görüşme soruları, uzmanların incelemeleri sonucu yapılan düzeltmelerle ön uygulama için hazır duruma getirilmiştir. Soruların işlerliğini belirleme ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin bir denemesinin yapılması açısından Şubat 2010 tarihinde 2 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Görüşme kayıtları, ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş olup, çözümlemelerinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. İlköğretim okulu öğretmenlerine yönelik 8 soru, gerçek uygulama için hazır duruma getirilmiştir. Ön uygulamaya katılan kişiler, araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Araştırmada kullanılan görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların kişisel bilgilerine, ikinci bölümde yarı yapılandırılmış görüşme sorularına yer verilmektedir. İlköğretim okul yönetici ve öğretmenlerine yöneltilen sorular şu biçimde sıralanmıştır:

1. Şiddeti kendinize göre tanımlar mısınız?
2. “Okulda şiddet” deyince aklınıza ne geliyor?
3. Okulunuzda şiddet olayları yaşandı mı? Yaşandı ise ne tür şiddet olayları yaşandı?
4. Şiddetle ilgili olaylar daha çok hangi mekânlarda (sınıf, bahçe, koridor vb.) gerçekleşiyor?
5. Şiddet olaylar daha çok kimler arasında gerçekleşiyor? (öğrenci-öğrenci, öğretmen- öğrenci, okul yöneticisi-öğrenci, veli- öğretmen)
6. Öğrenciler arasında hangi yaş grubunda şiddet olayları daha sık görülüyor?
7. Okulunuzda şiddet olaylarının yaşanma sıklığı nedir?
8. Okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenleri nedir?

Verilerin Toplanması

Görüşmelerin yapılabilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınan izin yazısı ile birlikte, kolay ulaşılabilir durum örnekleme yoluyla seçilen 10 ilköğretim okuluna gidilmiştir. Bu okulların okul müdürleriyle görüşülerek görüşme onayı alınmıştır. Görüşmeler, gönüllü olan yönetici ve öğretmenlerden randevu alınarak, görev yaptıkları okullarda belirlenen gün ve saatte gerçekleştirilmiştir. 1 Mart- 20 Mart 2010 tarihleri arasında araştırmacılar tarafından bire bir yapılmıştır. Katılımcılara, görüşmede veri kaybı olmaması adına ses kayıt cihazı kullanılacağını ve görüşme kayıtlarının gizli tutulacağını belirten sözleşme okunmuştur ve imzalanmıştır. Ancak katılımcılardan 5’i ses kaydı alınmasına izin vermemiştir. Görüşme soruları, yarı yapılandırılmış olduğu için ek sorularla desteklenmiştir ve her katılımcıya aynı sırayla sorulmuştur. İlköğretim okul yöneticileriyle yapılan görüşmelerin, 12’si öğretmenler odasında, 6’sı müdür odasında, 1’i müdür yardımcısı odasında, 1’i kütüphanede gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, ortalama 30 dakika sürmüştür ve her katılımcı ile bire bir gerçekleştirilmiştir.

Verilerin çözümlenmesi

Elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden frekans analizi ve betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Daha sonra elde edilen veriler sayısallaştırılmıştır. Betimsel analiz tekniğinde, araştırma soruları, görüşme soruları ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde, elde edilen bulguları düzenlemek ve yorumlamak amacıyla, görüşülen bireylerin görüşlerini yansıtan doğrudan alıntılara yer verilir. Veriler sistematik bir biçimde betimlendikten sonra betimlemeler açıklanır, yorumlanır ve birtakım sonuçlar elde edilir. Betimsel analiz süreci, betimsel analiz için çerçeve oluşturulması, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması biçiminde adlandırılan dört basamaktan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmada veriler, bu basamaklar dikkate alınarak çözümlenmiştir.

Betimsel analiz için çerçeve oluşturma: Öncelikle ses kayıtları, görüşme formuna aktarılmıştır. Ses kayıtları ile görüşme formuna dökülen verilerin tutarlılığını belirlemek amacıyla, katılımcı ilköğretim okul yöneticilerinin görüşme kayıtları bir uzman tarafından incelenmiştir. İnceleme sonunda, eksik kalan ya da anlaşılmayan yerler tekrar dinlenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler yazılı metne dönüştürüldükten sonra her sorunun altına ilgili yanıtlar seçilerek alt temaların oluşmasına yardımcı olan veriler belirlenmiştir.

Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Elde edilen veriler oluşturulan çerçeveye göre okunmuş ve düzenlenmiştir. Görüşme formlarındaki ilgili yanıtlar doğrultusunda alt temalar düzenlenmiştir ve görüşme kodlama anahtarı çıkarılmıştır. Kodlama yapılırken, öğretmenlere “Ö” kodu verilmiştir.

Bulguların tanımlanması: Düzenlenen veriler tanımlanarak daha anlaşılır ve okunur duruma getirilmiştir. Tanımlanan nitel veriler sayısallaştırılarak, frekansları hesaplanmıştır. Araştırmanın güvenilirlik çalışması için alandan bir uzmana, katılımcıların görüşme dökümleri verilmiştir. Sonrasında araştırmacı ve uzmanın görüşme kodlama anahtarına yaptığı işaretlemeler karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma yapılırken ilgili soruya verilen yanıt seçeneği ve yer aldığı alt tema kontrol edilerek “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” biçiminde işaretlemeler yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirlik hesaplamasında, Miles ve Huberman’ın (1994) geliştirdiği formül kullanılmıştır.

$$\text{Güvenirlik} = \text{Görüş Birliği} / \text{Görüş Birliği} + \text{Görüş}$$

İlköğretim okulu öğretmenlerinin şiddetle ilgili görüşlerine yönelik görüşme kodlama anahtarının güvenilirlik ortalaması %93,3 olarak bulunmuştur.

Bulguların yorumlanması: Tanımlanan bulguların açıklanması, ilişki kurulması ve anlamlandırılmasının yapıldığı (Yıldırım ve Şimşek, 2008) bu aşamada, her görüşme formuna dayalı

veriler çözümlenerek, katılımcıların her soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları belirlenmiştir. Katılımcıların açıklayıcı ve belirleyici görüşleri doğrudan alınarak bulgulara eklenmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen bulgular ve bu bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlara yer verilmiştir.

1. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Şiddet Tanımları

Öğretmenlere, görüşmeler sırasında ilk soru olarak şiddet tanımlarını ortaya koymak amacıyla, “*Şiddeti kendinize göre tanımlar mısınız?*” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okul yönetici ve öğretmenlerinin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Şiddet Tanımları ve Frekans Dağılımları

Şiddet Tanımları	f
Fiziksel şiddet	12
Sözel şiddet	10
Psikolojik şiddet	4
Görüşler Toplamı	26

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmenlerin şiddet tanımlarına bakıldığında, 12’si “fiziksel şiddet”, 10’u “sözel şiddet” ve 4’ü “psikolojik şiddet” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin şiddet tanımları incelendiğinde şiddetin bedensel, sözel ve psikolojik yanlarına vurgu yapılmasına rağmen frekansı en yüksek frekansa sahip görüş “fiziksel şiddet”tir. Fiziksel şiddet ile ilgili olarak Öğretmen 3 “*Fiziksel şiddet başta geliyor. Manevi yönde şiddet var, birbirleriyle alay ediyorlar. Birbirlerine baskı kuruyorlar*”; 1 yıllık öğretmen olan Öğretmen 9 “*Uzun uzadıya şiddetin tanımını düşünmedim ama bir insanın bir insana hem psikoloji, hem fiziksel açıdan zarar vermesi. Sözel, fiziksel, karşıdaki insanı zorla tehdit etmek diyebilirim*” şeklinde şiddeti tanımlamıştır. Dar anlamda şiddet, bireyleri yaralamaya, mala zarar vermeye ya da yok etmeye yönelik doğrudan veya dolaylı bir davranış olarak nitelendirilmektedir. Şiddeti genelde algılandığı gibi, “fiziksel şiddet” ile tanımlamak yeterli değildir. “psikolojik şiddet” anlamında da bireyde ya da toplumsal boyutta değişken sürelerde hatta kalıcı etkileri olabilir.

Kepekçi ve Çinkır (2003) tarafından yapılan bir araştırmada, öğretmen ve yöneticilerin okul zorbalığına ilişkin görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu araştırmada, öğretmen ve yöneticiler, bedensel zorbalık kategorisi içinde itme davranışının, sözel zorbalık kategorisi içinde ad takma ve alay etme davranışlarının, duygusal zorbalık kategorisi içinde eşyalara zarar verme davranışının ve cinsel zorbalık kategorisi cinsellik içeren sözler söyleme davranışının okullarda çok sık uygulandığını

belirtmişlerdir. Ayrıca zorbalık olaylarının genellikle okul bahçesinde gerçekleştiği, erkek öğrencilerin, çoğunlukla zorbalığa başvurdukları sonucuna ulaşılmıştır.

2. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okulda Şiddetle İlgili Görüşleri

Görüşmeler sırasında öğretmenlere ikinci soru olarak okulda şiddetle ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla, “Okulda şiddet deyince aklınıza ne geliyor?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okulda Şiddetle İlgili Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Okulda Şiddet	f
Fiziksel şiddet	10
Sözel şiddet	6
Aile içi şiddet	5
Kurumsal şiddet	3
Psikolojik Şiddet	2
Görüşler Toplamı	26

Tablo 2’de görüldüğü gibi ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okulda şiddetle ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, 10’u “fiziksel şiddet”, 6’sı “sözel şiddet”, 5’i “aile içi şiddet”, 3’ü “kurumsal şiddet” ve 2’si “psikolojik şiddet” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Fiziksel şiddetle ilgili 3 yıllık yönetici olan Öğretmen 2 “Genellikle gazeteye ve medyaya yansıyan fiziksel şiddet algılanıyor. Genellikle medyaya yansıyan kısmı böyle ama okullarda çok olan bir yöntem değil. Son yıllarda bütün öğretmenler bu olaylarda daha duyarlıdır. Ben fazla olduğunu düşünmüyorum, yok değildir ama eskiye göre daha az olduğuna inanıyorum” şeklinde görüş belirtmiştir. Kurumsal şiddetle ilgili Öğretmen 8 “Şiddet okulların büyük bir problemi. Ergenlik dönemindeki şiddet, gençliğe geçişte bunalıma giriyor çocuklar. Birbirlerini darp ediyorlar, yol kesiyorlar ya da birbirlerine sözle hakaret, taciz ediyorlar. Planlar, tuzaklar kuruyorlar. Eşyasına zarar vererek ona zarar verdiğini düşünüyorlar. Okula zarar vererek, tahtasını kırarak, masasını çizerek “ben sana kızgınum” diyor öğrenci. Yani bıçağı alıyor çiziyor, adını yazıyor.” şeklinde fikir belirterek öğrencinin dikkat çekmek istediğini vurgulamıştır. Okulda şiddet kapsamında düşünülen olayların, bireylerin gelişme ve öğrenmelerini engellediği, okul atmosferine zarar veren suça yönelik eylemlere ve saldırganlığa yol açtığı belirtilmektedir. Okul çağındaki çocuk ve ergenler arasında, şiddete yönelik davranışlar yanında, alay etme ve gözdağı verme gibi zorbalık olarak tanımlanan saldırgan davranışlar da dikkat çekmektedir. Araştırmalar akranlarınca zorbalığa maruz kalma ile depresyon, sosyal uyumsuzluk,

yalnızlık ve yakın akran ilişkilerinden yoksun kalma arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermektedir (Griffin & Gross, 2004; Akt: Uzbaş, 2009). Bu sorunlar, mağdur olan çocukları, psikolojik ve sosyal gelişimleri açısından risk altına sokabilmekte ve öğrencilerin kendilerini güvende hissetmedikleri ve öğrenmeye odaklanmadıkları bir okul ve sınıf atmosferi yaratmaktadır.

3. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarının Türlerine İlişkin Görüşleri

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlere, görüşmeler sırasında üçüncü soru olarak okulda ne tür şiddet olaylarının yaşandığını belirlemek amacıyla, “Okulunuzda ne tür şiddet olayları yaşanıyor?” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okulda Yaşanan Şiddet Davranışlarının Türlerine İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Okulda Şiddet Davranışları	f
Kavga	13
Tehdit	7
Küfür	6
Görüşler Toplamı	26

Tablo 3’te görüldüğü gibi ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okulda yaşanan şiddet olaylarının türleri ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, 13’ü “kavga”, 7’si “tehdit” ve 6’sı “küfür” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Okulda yaşanan şiddet olaylarında en yüksek frekansa sahip madde kavga’dır. Kavga ile ilgili olarak Öğretmen 4 “Çocukların arasında kavga, itme kakma gibi... öyle basit şeyler. Birbirlerine laf söylüyorlar, küfür olabiliyor bu. Bazen bize yansıyor, bize yansımadağı da oluyor” şeklinde görüş belirtmiştir. Öğretmen 9 ise “Kaynaştırma öğrencileriyle ilgili olaylar yaşanıyor. Maalesef bunun önüne geçemiyoruz. Diğer öğrencilere de laf dinletemiyoruz. Kaynaştırma öğrencileri öğretmen açısından da idareci açısından da problem” diyerek okullarda kaynaştırma öğrencileriyle ilgili yaşanan sıkıntıyı vurgulamıştır.

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okulda yaşanan şiddet olaylarının türleri ile ilgili olarak görüşlerini öğrenci görüşleri de desteklemektedir. İlköğretim öğrencileri çevrelerinde en çok karşılaştıkları şiddet olaylarına örnek olarak dövme, kavga etme, kapkaç, gasp, hırsızlık gibi olaylar başta olmak üzere çeşitli şiddet olaylarını sıralamışlardır. Ayrıca öğrenciler sınıfta ve okulda da dövme ve kavga etme gibi olaylar yaşandığını belirterek, okulda şiddet olaylarının gerçekleştiğine dikkat çekmişlerdir (Deveci, Karadağ & Yılmaz, 2008).

4. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Şiddet Olaylarının Yaşandığı Mekânlara İlişkin Görüşleri

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlere, görüşmeler sırasında dördüncü soru olarak okulda şiddet olaylarının hangi mekânlarda yaşandığını belirlemek amacıyla, “*Şiddetle olayları daha çok hangi mekânlarda gerçekleşiyor?*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Şiddet Olaylarının Yaşandığı Mekânlara İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Mekân	f
Okul giriş kapısı	7
Bahçe	6
Koridor	4
Sınıf	3
Tuvalet	1
Görüşler Toplamı	21

Tablo 4’te görüldüğü gibi ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okulda şiddet olaylarının yaşandığı mekânlar ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, 7’si “okul giriş kapısı”, 6’sı “bahçe”, 4’ü “koridor, 3’ü “sınıf” ve 1’i “tuvalet” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Okulda şiddet olaylarının daha çok okul giriş kapısında yaşandığını belirten Öğretmen 1 “*Genelde şikâyetler okul çıkışlarında yaşanabiliyor. Teneffüslerde nöbetçi öğretmenin kontrolünde ve bizler kontrol ettiğimiz için fazla yaşanmıyor*” şeklinde görüş belirtmiştir. Şiddet olaylarının bahçede yaşandığına ilişkin Öğretmen 6 “*Bahçede yaşıyor daha fazla. Okul zamanı dışında öğrencileri okula almıyoruz artık. Bahçede top oynarken sorun yaşıyorlar. Bana kalsa bahçede top oynamayı da yasaklayacağım*” diyerek öğrencilerin oyun oynarken bile birbirlerine şiddet uyguladıklarını vurgulamıştır.

5. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okulda Şiddet Olaylarının Kimler Arasında Yaşandığına İlişkin Görüşleri

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlere, görüşmeler sırasında beşinci soru olarak okulda şiddet olaylarının en çok kimler arasında yaşandığını belirlemek amacıyla, “*Şiddet olayları daha çok kimler arasında gerçekleşiyor?*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. İlköğretim Okul Yönetici ve Öğretmenlerinin Okulda Şiddet Olaylarının Kimler Arasında Yaşandığına İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Kişiler	f
---------	---

Öğrenci-öğrenci	16
Öğretmen-öğrenci	4
Yönetici-öğrenci	2
Görüşler Toplamı	22

Tablo 5'te görüldüğü gibi öğretmenlerin okulda şiddet olaylarının kimler arasında yaşandığı ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, 16'sı "öğrenci-öğrenci", 4'ü "öğretmen-öğrenci", 2'si "yönetici-öğrenci" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Okulda şiddet olaylarının en çok öğrenci-öğrenci arasında yaşandığını Öğretmen 15 "*Daha çok öğrenciler arasında yaşıyor, uyarıyoruz. Şaka yaptıklarını söylüyorlar. Çok ciddi boyutlarda şiddet olayına rastlanmıyor okulumuzda*"; Öğretmen 17 ise "*Bizim yaş grubumuzda öğretmen öğrenci kavgasına pek rastlanmıyor. Öğrencilerin kendi arasında problem oluyor ve özellikle cinsiyet fanatizmi tetikleyici bir unsur oluyor*" şeklinde ifade ederek öğrencilerin ergenlikte cinsiyet rolleriyle ilgili yeni deneyimler yaşadıklarını belirtmiştir.

6. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Şiddet Olaylarının Öğrenciler Arasında Hangi Yaş Grubunda Görüldüğüne İlişkin Görüşleri

Öğretmenlere, görüşmeler sırasında altıncı soru olarak okulda şiddet olaylarının öğrenciler arasında en çok hangi yaş grubunda yaşandığını belirlemek amacıyla, "*Öğrenciler arasında hangi yaş grubunda şiddet olayları daha sık görülüyor?*" sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Şiddet Olaylarının Öğrenciler Arasında Hangi Yaş Grubunda Görüldüğüne İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Sınıf	f
7. sınıf	10
8. sınıf	6
6. sınıf	4
4. ve 5. sınıf	2
Görüşler Toplamı	22

Tablo 6'da görüldüğü gibi ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin şiddet olaylarının öğrenciler arasında hangi yaş grubunda görüldüğü ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, 10'u "7. sınıf", 6'sı "8. sınıf", 4'ü "6. sınıf" ve 2'si "4. ve 5. sınıf" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Şiddet olaylarının 7. sınıf öğrencileri arasında en fazla yaşandığını belirten Öğretmen 18 "*Genellikle ikinci kademe daha çok görülüyor. 7. sınıflarda daha çok olay oluyor. Bu hafta iki tane oldu mesela ama okul içinde değil okul dışında. Veliler gelip bize haber verdiği zaman haberimiz oluyor*" şeklinde görüş belirtmiştir. Şiddet olaylarının 8. sınıf öğrencileri arasında en fazla yaşandığını belirten Öğretmen 13 "*Birinci kademenin şikâyet türü farklı oluyor, onların sınıf içi davranış bazında şikâyetleri oluyor. Ya da okul kurallarına uyup uymama konusunda. Fakat ikinci kademeye geldiğinde*

ergen oluyorlar. Ergenliğe bağlı şikâyetleri de oluyor. 8. Sınıflardan daha fazla şikâyet alıyoruz” diyerek öğrenciler üzerinde ergenliğin etkilerini vurgulamıştır.

7. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okulda Şiddet Olaylarının Yaşanma Sıklığına İlişkin Görüşleri

İlköğretim okul yönetici ve öğretmenlerine, görüşmeler sırasında yedinci soru olarak okulda şiddet olaylarının yaşanma sıklığını belirlemek amacıyla, “Okulunuzda şiddet olaylarının yaşanma sıklığı nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okulda Şiddet Olaylarının Yaşanma Sıklığına İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Şiddet Olaylarının Yaşanma Sıklığı	f
Ara sıra	9
Çok sık	8
Nadiren	5
Görüşler Toplamı	22

Tablo 7’de görüldüğü gibi ilköğretim okul yönetici ve öğretmenlerinin okulda şiddet olaylarının yaşanma sıklığı ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, 9’u “ara sıra”, 8’i “çok sık” ve 5’i “nadiren” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Okulda şiddet olaylarının ara sıra yaşandığını belirten Yönetici 9 “Tepkilerin aşırı gösterilmesi olarak algılıyorum ben. Olayları çokta büyütmemek lazım. Ara sıra okulumuzda da yaşanıyor bu tür olaylar. Öğrenci Davranışları Kurulu 3 kez toplandı bu yıl ve 5 öğrenciye ceza verdi. Bunların 4’ü kavga, 1’i kesici alet taşımaydı” şeklinde görüş belirtmiştir. Okulda şiddet olaylarının çok sık yaşandığını belirten Öğretmen 2 “Her gün, her teneffüs yaşanıyor. Bu bana bunu yaptı, bu bana şunu yaptı diye geliyorlar. Bizde arayı bulmaya çalışıyoruz. İdareci öğrenci birkaç ayda bir gözleniyor. Öğrenci sınırı çok aştığı zaman bağırabiliyoruz” şeklinde görüş belirterek şiddet olaylarının yaşanma sıklığından şikâyetlerini belirtmişlerdir.

8. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarının Nedenlerine İlişkin Görüşleri

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlere, görüşmeler sırasında sekizinci soru olarak okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini belirlemek amacıyla, “Okulunuzda yaşanan şiddet olaylarının nedenleri nedir?” sorusu yöneltilmiştir. İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okulda Yaşanan Şiddet Olaylarının Nedenlerine İlişkin Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Şiddet Olaylarının Nedenleri	f
Aile	
Aile içi şiddet	10
Ailenin eğitimsizliği	8
Parçalanmış aile	4
Sevgisizlik, ilgi çekmek	4
Sosyo-ekonomik yapı	2
Görsel ve yazılı medya	10
Sosyal çevre	4
Kültürel yapı	1
Görüşler Toplamı	43

Tablo 8’de görüldüğü gibi ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerinin okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenleri ile ilgili olarak görüşlerine bakıldığında, aile teması altında 10’u “aile içi şiddet”, 8’i “ailenin eğitimsizliği”, 4’ü “parçalanmış aile”, 4’ü “sevgisizlik, ilgi çekmek” ve 2’si “Sosyo-ekonomik yapı” şeklinde görüş belirtmişlerdir. İlköğretim okul yöneticilerinin okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenleri ile ilgili olarak diğer temalara bakıldığında ise, 10’u “görsel ve yazılı medya”, 4’ü “sosyal çevre” ve 1’i “kültürel yapı” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Aile içi şiddet ile ilgili olarak Öğretmen 4 “*Birincisi çocukluk, ufak şeyleri kavgaya dönüştürebiliyor. İkincisi aileden kaynaklanıyor. Ailede şiddet görüyorsa çocuk aynısını okulda da yansıtıyor*” diyerek eğitimin ailede başladığına ve ailenin çocuk üzerindeki etkisine vurgu yapmıştır. Ailenin eğitimsizliği ile ilgili olarak Öğretmen 1 “*Genelde anne baba, aileden gerekli eğitimi almadıysa çocuk, okuldan da pek bir şey alamıyor. Genelde ailede problem varsa şiddetin kaynağı buradan kaynaklanıyor. Parçalanmış aileler, anne baba çocuğa kötü örnek oluyorsa, bunlarda çocuklara yansıyor. Çocuklar grup oyunu oynamasını bilmiyorlar. Arkadaşlığı hiç yaşamıyorlar. Koridorlarda küçücük çocuklar birbirlerini iterek, vurarak, iterek oynuyorlar. Başka türlü oyun oynamayı bilmiyorlar*” şeklinde görüş belirterek okuldaki eğitimin ailedeki eğitimi tamamladığına dikkat çekerek, anne baba eğitiminin önemini vurgulamıştır. Parçalanmış aileler ile ilgili olarak Öğretmen 5 “*Aile sorunu derim ben. Öğrencilerin %20’si anne baba ayrı, yurttan kalıyor. Buradaki evlerin kirasının düşük olması sebebiyle babası annesi köyde babaanne, anneanne yanında kalıyorlar. Yani sevgi boşluğu, eksikliği var. Maddi durum malum*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Günümüzdeki okulda şiddet araştırmalarının önündeki kavramsal engellerden biri okulun sosyal bağlamının eğitim literatürüne göre tanımlanmasıdır. Birçok araştırma sosyal ve organizasyonel unsurların okulda şiddetle bağlantılı olduğunu göstermiştir. Ne var ki, kavramlar genellikle bütün okul topluluğunu saran geniş çaplı ilişkiler boyutunda belirlenmiştir. Örneğin, öğretmen/öğrenci ilişkilerinin zayıflığı ya da öğretmenin ilgisizliği, büyük ve kişisel olmayan okul ortamı ve okul organizasyonunun zayıflığı gibi değişkenler, okulda şiddetin yaygınlığıyla özdeşleşmiştir. Bu değişkenler genellikle geniş çaplı ve/veya çift yönlü (iyi ve kötü) terminoloji çerçevesinde

tanımlanmışlardır ve bu doğrultuda, okulda şiddeti önlemek için öne sürülen geniş çaplı tavsiyeler, öğretmen/öğrenci ilişkilerinin iyileştirilmesi, okulu daha küçük ve daha kişisel hale getirmek, ev, okul ve toplum bağlarını kuvvetlendirmek ve okulda şiddeti önlemeye yönelik daha net organizasyonel tepkiler yaratmak şeklindedir (Astor & Meyer, 2001).

4. SONUÇLAR ve TARTIŞMA

Her geçen gün büyük bir hızla değişen ve gelişen dünyamızda, çağa ayak uydurmak adına ülkelerin eğitime verdiği önem giderek artmaktadır. Her öğretim kurumunda olduğu gibi, ilköğretim kurumlarında da, öğrenciler, diğer bireylerle devamlı olarak etkileşim, iletişim ve paylaşım halindedirler. Kişisel farklılıklardan doğan bir takım anlaşmazlık, uzlaşmazlık ve çatışmaların ortaya çıkması olasıdır. Bu ortamda, eğitimin amaçlarına ulaşması ve toplumsal değerlerle kurallara saygılı birer insan yetiştirmek amacıyla, çoğunlukla kızgınlık, korku ve güvensizlik nedenleriyle yaşanan saldırganlık, zorbalık ve çatışmaların şiddete dönüşmesinin önlenmesi öğrencilerin tanık oldukları ve hatta uyguladıkları şiddetin nedenlerine inilmesi gerekir. Bununla birlikte, öğrencilerin yaşadıkları şiddetin kaynaklarını tespit ederek, şiddet karşısında kararlı, tutarlı ve çözüme giden bir tutum içerisinde olmak, hem okul yöneticilerinin hem de öğretmenlerin görevleri arasındadır.

Okulda şiddet sadece şiddeti uygulayan ile maruz kalanı ilgilendiren bir sorun olmaktan çok, okulda bulunan herkesi (öğrenci, veli, öğretmen, yönetici, vb.) ilgilendiren, neden ve sonuçları açısından birçok etkenle açıklanabilecek bir olgudur. Medya, şiddeti sunum şekli ve eklediği yorumları ile medya tüketicilerinin şiddete yükledikleri anlam ve geliştirdikleri yargılar üzerinde büyük etki yaratması açısından önemlidir (Menifield, Rose, Homa & Cunningham, 2001).

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okulda şiddetle ilgili görüşleri fiziksel şiddet, sözel şiddet, aile içi şiddet, kurumsal şiddet ve psikolojik şiddet olarak ortaya çıkmıştır. Okulda şiddet deyince, öğretmenlerin şiddet tanımlarından farklı olarak okul eşyalarına zarar verme gibi olan kurumsal şiddette görüşler arasında belirtilmiştir. Öğretmenler okulda yaşanan şiddet davranışlarının türlerini kavga, tehdit ve küfür olarak, mekânlarını da okul giriş kapısı, okul bahçesi, koridor, sınıf ve tuvalet olduğu şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Kartal ve Bilgin (2009)'in yapmış oldukları araştırmada öğrenciler en yüksek oranda sözel zorbalığa uğradığını bildirirken; öğretmenler ise bunu fiziksel zorbalık olarak rapor etmektedir. Öğrenciler zorbalığın en yüksek oranda bahçede; öğretmenler ise bahçe ve koridorda yapıldığını belirtmişlerdir. Kartal ve Bilgin (2009)'in yapmış oldukları çalışmanın sonuçları bu araştırmanın sonuçlarıyla paralellik göstermekte ve desteklemektedir.

Gözütok, Er ve Karacaoğlu tarafından (2006), yapılan araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre: 1992'de öğrencilerin en çok karşılaştıkları bedensel cezalandırma biçimi tokat atma iken, 2006 yılında bunun yerini daha çok kulak çekme aldığı, öğrencilerin bedensel cezaya maruz kalma sıklığı

eskiye göre çok arttığı saptanmıştır.

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenler şiddetin nedenlerini daha çok aileden kaynaklanan aile içi şiddet, ailenin eğitimsizliği, parçalanmış aile, sevgisizlik, ilgi çekmek, sosyo-ekonomik yapıya bağlamaktadırlar. Ailenin tanınması şiddetin ailede olma/olmama bilgisi ile okuldaki şiddetin kaynağı belirlenebilir. Ailelerin okuryazarlık durumları, ailenin beraber yaşaması, annelerin özellikle eğitim durumları, ailelerin gelir durumları, ailenin ikamet ettikleri yere ait bilgiler, ailede yaşayan birey sayısı bilirse öğrenciyi daha kolay anlamak mümkün olur. Özellikle ailede babanın anneye, annenin çocuğa yönelik şiddeti öğrenilmeli ve aile içi demokrasi yapısı çıkartılmalıdır. Şiddetin kaynağını belirlemede ailenin yapısı, aile içi ilişkiler, ailedeki birey sayısı bir fikir verebilir. Elde edilen sonuçlar kurum yetkililerince ve rehber öğretmenlerce paylaşılmalıdır.

Aile içinde, okulda ve çocuğun diğer sosyal çevresinde ona uygulanan fiziksel cezalar (dayak, ağır mahrumiyet gibi olaylar) ileride çocukların şiddet davranışında bulunmalarını tetikleyeceği unutulmamalıdır. Evdeki şiddet nedeniyle çocuğun okuldaki davranışları da değişebilir. Öğretmen, durumdan haberdar olursa çocuğun davranışlarıyla ilgili daha doğru bir anlayış geliştirip, karar alabilir.

Bu araştırmanın bulguları doğrultusunda, ilköğretim okullarında öğrencileri şiddet olaylarından korumak ve onların kaçınmasını sağlamak amacıyla, şiddet türleri konusunda bilgilendirmek, okullarda, sosyal ve kültürel etkinlikler, serbest zaman ve sportif etkinlikler, belirli gün ve haftaların kutlanmasına ilişkin törenler ve sosyal kulüp çalışmalarıyla ilgili düzenlemelere çok yer verilmelidir ve öğrencilerin bu etkinliklere katılmaları sağlanmalıdır. Okullardaki bu etkinliklerin öğrencilerin zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal yönlerinin gelişmesinde önemli bir araç olduğu unutulmamalıdır. Okullarda öğrencilerin geldikleri sosyal sınıf ve akademik başarı düzeyleri, okullardaki sosyal ve akademik yaşam, okul çevre arasındaki etkileşimler, okulun yönetim ve örgütsel düzenlemeleri, okul ve sınıf ortamında öğretmen ile öğrencilerin birbirlerine karşı konum ve etkileşimleri öğeleri öğrenci yararına işe koşulması önerilmektedir. Ergenlerde görülen şiddet davranışının nedenlerini anlamak, şiddet davranışını önlemek ve bununla başa çıkabilmek için, milli eğitim müdürlüğü, sivil toplum kuruluşları, okul, üniversite, aile işbirliği içinde çalışmalı önleyici ve müdahale edici eğitim programları geliştirmelidir.

KAYNAKÇA

- Akbaba-Altun, S., Yerin Güneri, O. ve Erdur Baker, Ö. (2006). *Bilgi ve iletişim teknolojileri çocukları ve gençleri nasıl etkiliyor?, I Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, İstanbul.
- Alkan, H.B. (2007). *İlköğretim Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri ve Okulda Şiddet*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Anderson, C. A. & Bushman, B.J. (2002). Human aggression, *Annual Review of Psychology*, 53, 27-51.
- Astor, R.A. & Meyer, H. A. (2001). The conceptualization of violence-prone school sub contexts. *Urban Education*, 36(3), 374-399.
- Avcı, R. (2006). *Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ayan, S. (2006). Şiddet ve Fanatizm. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7 (2), 191-209.
- Beyazova, U. ve Şahin, F. (2001). Çocuğun şiddetten korunma hakkı. *Milli Eğitim- Online*, 151, [Online]: <http://www.meb.gov.tr> adresinden 12.12.2009 tarihinde ulaşılmıştır.
- Crick, N.R. & Grotpeter, J.K. (1995). Relational aggression, gender and social-physiological adjustment. *Child Development*, 66, 710-722.
- Deveci, H., Karadağ, R. & Yılmaz, F. (2008). İlköğretim öğrencilerinin şiddet algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(24), 351-368.
- Ekiz, D. (2004). Eğitim dünyasının nitel araştırma paradigmasıyla incelenmesi; Doğal ya da yapay. *Türk Eğitim Bilimleri*, 2(4), 415-439.
- Ersoy, A. (2009). Eğitim biliminde araştırma yöntemleri. M. Gültekin (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gözütok, F. D., Er, K. O. & Karacaoğlu, C. (2006). *Okulda dayak (1992 ve 2006 yılları karşılaştırması)*. Şiddet ve Okul. Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Uluslararası Katılımlı Sempozyum, 28-31 Mart, İstanbul.
- Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (1995). *Reducing school violence through conflict resolution*. Virginia: ASCD.
- Kartal, H. & Bilgin, A. (2009). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenler ve öğrenim gören öğrencilerin zorbalığa yönelik görüşleri, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 539-562.
- Kepenekçi, K.Y. & Çınkır, Ş. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 34, 236-253.
- Kocacık, F. (2001). Şiddet olgusu üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-7.
- Koç, M. (2006). Şiddetin ortaya çıkardığı psikolojik travmayla baş etmede sporun işlevselliği, *I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, 28-31 Mart, İstanbul.
- Korkut, F. (2004). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Menifield, C., Rose, W.H., Homa, J., & Cunningham, A. B. (2001). The media's portrayal of urban and rural school violence: A preliminary analysis. *Deviant Behavior: An Interdisciplinary Journal*, 22, 447-464.

- Meyer, A.L., & Farrell, A.D. (1998). Social skills training to promote resilience in urban sixth-graduate students: one product of an action research strategy to prevent youth violence in high-risk environments, *Education&Treatment of Children*, 21(4), 461-78.
- Michaud, Y. (1991). *Şiddet* (Çev: Cem Muhtaroglu). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (Second edition). London: Sage Publications.
- Orpinas, P., & Horne, M. A. (2006). *Bullying prevention: Creating positive school climate and developing social competence*. Washington: American Psychological Association.
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences: Theory & Practice)*, 2(2), 531-562.
- Subaşı, N. & Akın, A. (2006). http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/ilgiliyayinlar/pdf/kadina_yon_siddet.pdf (Erişim tarihi: 23.03.2012).
- Terzi Ş. (2007). Okullarda yaşanan şiddeti önleyici bir yaklaşım: Kendini toparlama gücü, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(12), 73-82.
- Tor, H. & Sargın, N. (2005). İlköğretim okullarının ikinci kademesinde okuyan öğrencilerin şiddet hakkındaki görüşleri. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Denizli, 28-30 Eylül, 751-756.
- Tural, K. N. (2006). Okul kültürü içinde şiddet. *Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu*, Eğitim Sen Yayınları, 237-239.
- Türk Eğitim-Sen. (2005). *Şiddet ve taciz. İlköğretim 7.ve 8. sınıflarında okuyan öğrencilerin okulda şiddet ve taciz kavramlarına ilişkin kavramsallaştırmaları*, Ankara.
- Uysal, A. (2003). *Şiddet karşıtı programlı eğitimin öğrencilerin çatışma çözümleri, şiddet eğilimleri ve davranışlarına yansımaları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Uzbaş, A. (2009). Okul psikolojik danışmanlarının okulda saldırganlık ve şiddete yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(18), 90-110.
- Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş bir şiddet tipolojisi, *Şiddet, Cogito*, Sayı:6-7,Kış-Bahar, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 29-36.
- Verlinden, S. Hersen, M. & Thomas, J. (2000). Risk factors in school shootings, *Clinical Psychology Review*, 20(1), 3-56.
- Walker, H. M. & Walker, J. E. (2000). Key questions about school safety critical issues and recommended solutions, *preventing school violence*, NASSP Bulletin/March, 46-55.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research, design and methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.